

Prostovoljstvo skozi čas

*Helena Perić, Lea Hostnik, Anja Marinšek, Maruša Fijavž,
Vanja Vidmajer, Karin Križman*

Poglavje opisuje razvoj prostovoljskih aktivnosti od agrarnih civilizacij do 21. stoletja in izpostavlja najpomembnejše vplive posameznega obdobja. Zаметki prostovoljstva se prvič pojavijo v agrarnih družbah, močnejše pa se dejavnost razvije v antični Grčiji in Rimu, kjer je bila prevladujoča oblika prostovoljskega udejstvovanja filantropija. Višja socialna blaginja je omogočalo filantropsko udejstvovanje, filantropi pa so imeli močen politični vpliv in možnost sooblikovanja urbane kulture. V srednjem veku je aktivnost pogosto izhajala iz cerkvenih krogov, obenem pa je cerkev prek prostovoljnega udejstvovanja krepila svoj vpliv. Najmočnejše je razvoj prostovoljske aktivnosti oblikovalo obdobje od 18. do 20. stoletja, ki je zaznamovano s številnimi družbenimi spremembami, kot so vojne, revolucije, kolonizacija in urbanizacija. Prostovoljstvo je posledično postalo bolj formalno, mednarodno, zajemalo je vse več področij delovanja, v dejavnost pa se je vključevalo vse več posameznikov. V 21. stoletju se je prostovoljstvo dokončno oblikovalo v dejavnost, kot jo poznamo danes. Nekatere od najpomembnejših sprememb v tem času so vedno pogostejša praksa epizodičnega prostovoljstva, pojav korporativnega in virtualnega prostovoljstva ter nadaljnji razvoj mednarodnega prostovoljstva. Poglavje naslavlja tudi glavne razlike med preteklostjo in sedanostjo prostovoljske aktivnosti ter opredeljuje smernice razvoja prostovoljstva v prihodnosti.

Uvod

Prostovoljstvo je skozi zgodovino človeške solidarnost doživelo številne preobrazbe – spreminjalo in razvijalo se je od časa antičnih družb, ko so se začele pojavljati organizacije za medsebojno pomoč, pa vse do danes, ko je vedno bolj v porastu virtualno prostovoljstvo. Oblike in značilnosti prostovoljstva v posameznih obdobjih so določale ekonomske, družbene in naravne razmere, ki so zaznamovale to obdobje, saj se je prostovoljstvo spreminjalo in preoblikovalo kot odgovor na njih.

Ključno za razumevanje in preučevanje prostovoljstva je razlikovanje le-tega od filantropije, vendar pa je ta naloga precej zahtevna, v mnogih primerih celo nemogoča, saj se prostovoljstvo in filantropija lahko pojavljata tudi hkrati. Vseeno pa med obema družbenima pojavoma obstajajo pomembne razlike – prvo opazimo že pri času nastanka in izvoru besed. Beseda filantropija izhaja iz grške besede *philanthropia*, ki jo sestavljata besedi *phil* in *anthropos*, in pomeni človekoljubje, beseda prostovoljstvo pa se je pojavila pozneje, v 18. stoletju, in izvira iz francoske besede *voluntaire* ter pomeni »tisti, ki sebe ponudi v vojaško službo« (Online Etymology Dictionary, b.d.). Izvorno je izraz »filantropija« v Stari Grčiji opisoval lastnosti bogov, ki so se usmilili človeštva in ljudem darovali božanska darila. Filantropija je bila tako označevalec božanskega in božje dobrohotnosti, zaradi česar ni čudno, da je imela pomemben vpliv pri oblikovanju verskih ritualov in vrednot pri različnih kulturah in religijah. Ker so vladarji veljali za božje namestnike na zemlji, so med svoje atribute posvojili tudi filantropijo, s čimer so opravičevali svoj visok položaj v družbi. Izraz filantropija je sčasoma začel pridobivati močno politično in diplomatsko konotacijo – več denarja kot je plemič ali kak drug premožen posameznik daroval državi in drugim ustanovam, več je v družbi veljal (Robbins, 2004). To predstavlja tudi poglavitno razliko med filantropijo in prostovoljstvom, saj filantropija zajema darovanje denarja zaradi človekoljubja, prostovoljstvo pa darovanje svojega časa v namen pomoči drugim.

Poglavje opisuje dejavnike, ki so prispevali k razvoju in spremembam prostovoljstva. Pojasnjena je njihova vloga pri oblikovanju prostovoljstva skozi zgodovinska obdobja, naslovljene so paradigme prostovoljstva, razlike med prostovoljstvom v preteklosti in danes, sodobni trendi prostovoljstva, razvoj prostovoljstva v Sloveniji ter smernice za prihodnost.

Ne/formalno prostovoljstvo in dejavniki, ki nanj vplivajo

Martinez idr. (2011) prostovoljstvo definirajo kot dejavnost, za katero posameznik nameni čas in energijo za pomoč drugi osebi, skupini ali organizaciji ter za to ne pričakuje in ne prejme plačila. Definicija zajema tako formalno kot neformalno prostovoljstvo, vendar pa se obliki med seboj pomembno razlikujeta, ne le v vsebini dejavnosti in načinu izvajanja pomoči, temveč tudi v številu vključenih prostovoljcev, privlačnosti sodelovanja v dejavnosti, motivaciji za vključenost itd. Formalno prostovoljstvo zajema strukturirano in vodeno delo v sklopu društev, organizacij ali drugih ustanov, v okviru katerega posameznik deluje za namene in cilje le-teh. Neformalno prostovoljstvo pa zajema nestrukturirano dejavnost posameznikov, največkrat v zasebnih okoljih (v sklopu četrti, naselij, družine). Izvaja se v manjšem krogu ljudi, vendar je lahko zaradi večje osebne bližine med posamezniki bolj obvezujoče. Formalno prostovoljstvo prostovoljcem postavlja bolj začrtana pravila, naloge, cilje dela in čas, ki naj bi ga v delo vložili (Lee in Brudney, 2012; Shandra, 2017).

Razvoj neformalnih organizacij se je pojavil že zelo zgodaj v zgodovini človeštva, saj so si bili z ustanavljanjem skupnosti prebivalci primorani nuditi pomoč, hkrati pa jim je to zagotavljalo boljše možnosti za preživetje. Neformalne organizacije so postajale skozi zgodovino tudi vse bolj načrtne in so imele jasen namen, iz česar se je počasi razvilo formalno prostovoljstvo. To sega v sredino 18. stoletja, večji porast pa doseže v 19. stoletju (Harris idr., 2016). Razmere v 18. in 19. stoletju so zahtevale in hkrati omogočale vse večji porast in boljšo organiziranost prostovoljske dejavnosti. Industrializacija je pripomogla k porastu virov osebnega in socialnega kapitala, saj je imelo več ljudi bolj ugodne življenjske pogoje (Shandra, 2017). Socialni kapital je eden od dejavnikov vključevanja v prostovoljsko aktivnost, ki se povečuje z vzpostavljanjem zaupanja in skupnih vrednot v določeni družbi. Bolj kot družba deluje za skupno dobro, večja je verjetnost za vključevanje v prostovoljsko aktivnost. Osebni kapital pa predstavljajo izobrazba, veščine, sposobnosti in izkušnje (Lee in Brudney, 2012). Pomembna dejavnika za nastanek formalnega prostovoljstva sta bila tudi ozaveščenost o problematikah ter zadostna ekonomska preskrbljenost, ki je potrebna, da so posamezniki pripravljeni vlagati svoj čas in energijo v delo, ki jim ne prinese zaslužka (Damian, 2019).

Med sedanjimi oblikami prostovoljstva sicer prevladuje formalno, neformalno pa se še vedno pojavlja. Veliko pogosteje se v slednje vključujejo osebe z ovirami in starejše osebe, saj je takšna oblika zanje bolj in lažje dostopna (organizacije velikokrat nimajo prilagojenega dela in prostorov za invalidne

osebe itd.). Prav tako se neformalno prostovoljstvo pogosto pojavlja v bolj zaprtih skupnostih, kot so etnične manjšine, saj se s tem člani skupnosti socialno povezujejo, hkrati pa je zanje organiziranih malo formalnih oblik prostovoljstva (Lee in Brudney, 2012; Shandra, 2017). Formalna prostovoljska aktivnost je bolj cenjena in priznana kot aktivnost, ki pripomore k izboljšanju socialnih razmer in rasti skupnosti (Martinez idr., 2011).

Obe obliki prostovoljstva sta se pojavili kot odgovor na aktualne razmere. Dejavnike, ki so spodbudili razvoj prostovoljstva, lahko razčlenimo na tri skupine: razslojenost družbe, krizne situacije in kršenje pravic. Kot je prikazano v nadaljevanju poglavja, so ti dejavniki pomembno zaznamovali razvoj prostovoljstva v posameznih zgodovinskih obdobjih. Razslojenost družbe predstavlja socialno kategorizacijo ljudi v skupine glede na njihov socialno-ekonomski status, ki ga določajo imetje, prihodki, rasa, izobrazba, poklic in socialni status. Zahodna družba, katere del smo danes, v grobem določa tri družbene razrede – višji, srednji in nižji, vendar delitev na družbene sloje ni novodobni izum zahodne družbe, temveč je bila ta v še bolj očitni obliki prisotna skozi celotno zgodovino človeštva (Saunders, 1990). Tako družbena delitev, pri kateri ima en sloj več oziroma preveč in drug manj oz. premalo za preživetje, spodbuja pojav filantropije in prostovoljstva ter dejavnosti, s katerimi skušajo posamezniki in organizacije iz običajno višjih družbenih slojev pomagati oz. lajšati življenje tistim iz nižjih (Smith idr., 2017).

Prostovoljska dejavnost običajno doživi razcvet tudi ob kriznih situacijah, kot so vojne, bolezni in epidemije ter naravne katastrofe. Vojne so čas pretresljivih dogodkov, so velika družbena prekinitev in običajno sprožijo velik val prostovoljstva med vojno in v času povojne obnove držav. Cilj prostovoljstva v povojnih obdobjih je obnova države ter pomoč pri skrbi za poškodovane posameznike in njihovi rehabilitaciji (MacLean, b.d.; National Philanthropic Trust, b.d.). Tudi ob pojavu nalezljivih bolezni se število prostovoljcev znatno poveča. Veliko število prostovoljcev se je tako aktiviralo npr. ob razsajanju kuge, ebole, covid-19 in drugih nalezljivih bolezni ter ob naravnih katastrofah, pri katerih so prostovoljci pomagali pri obnovi, zbiranju sredstev, začasnih nastanitvah ter zagotavljali psihosocialno oporo (National Philanthropic Trust, b.d.).

Prostovoljstvo se pogosto pojavi tudi kot odgovor na kršenje pravic posameznikov in družbenih skupin, kar lahko zasledimo v 19. stoletju v obliki gibanj proti suženjstvu, v času industrijske revolucije v boju za delavske pravice in v drugi svetovni vojni v gibanju za človeške pravice. V te boje in gibanja se niso vključevale le osebe, katerih pravice so bile kršene, temveč

tudi osebe in organizacije, ki so menile, da tovrstno ravnanje ni ustrezno (National Philanthropic Trust, b.d.).

Okoljskih dejavnikov, ki vplivajo na pojav in razvoj prostovoljstva, je seveda še mnogo več, pomemben doprinos pa imajo tudi osebni dejavniki, ki prispevajo k odločitvi posameznika za prostovoljstvo, vendar pa se jim v tem poglavju ne posvečamo in naslovimo le dogajanja, ki so skozi zgodovino izoblikovala prostovoljstvo v obliko, v kakršni ga poznamo danes.

Prostovoljstvo v različnih zgodovinskih obdobjih

V tem poglavju predstavljamo razvoj prostovoljstva v različnih zgodovinskih obdobjih, kot ga razlagajo pregledana znanstvena in strokovna dela.

Zametki starodavnih agrarnih prostovoljnih organizacij

Že v agrarnih družbah lahko najdemo zasnove prostovoljstva – oblike organizacij, ki jih lahko obravnavamo kot vsaj delno prostovoljske. Te organizacije seveda niso enake organizacijam, kot jih poznamo danes, vsekakor pa so pomembno prispevale k njihovem razvoju. V antični Kitajski avtorji identificirajo pet različnih tipov organizacij, znotraj katerih je značilna medsebojna pomoč: prva je *tsu*, kjer so častili prednike, zagotavljali medsebojno pomoč, izobraževanje članov, oskrbo starejših in pokop. Naslednji združenji sta *hui* in *she* – združenji, ki vsebujeta od 20 do 50 gospodinjstev, ki si med seboj ponujajo različno praktično podporo (npr. pomoč pri delu na kmetiji), socialno pomoč in kolektivno čaščenje. Obstajala pa so tudi *ekonomska združenja oz. cehi* in *tajne službe*. Tudi obrtniki v Mezopotamiji so organizirali združenja, ki so povezovala osebe v razširjenih družinah, katerim je bila skupna trgovina oz. trgovanje, druga združenja pa so se oblikovala predvsem med sužnji. Namen vseh združenj je bil socialni (npr. pomoč vdovam) in verski. Tudi v starodavni Palestini in Indiji so nastajala društva, ki so združevala obrtnike in trgovce, znotraj njih pa so si ti ponujali medsebojno pomoč in sodelovanje. Čeprav so člani teh združenj imeli od njihovega članstva takšne ali drugačne osebne koristi, pa ta združenja vseeno štejemo kot začetke prostovoljstva, saj se iz njih pozneje razvijejo prostovoljske organizacije, kot jih poznamo danes (Harris idr., 2016).

Antična Grčija in Rim

V antični Grčiji je bila prevladujoča oblika prostovoljskega udejstvovanja filantropija. Robbins (2004) opisuje, da je bilo človekoljubno udejstvovanje

v času antike močno usmerjeno v skupnost in je imelo močno politično konotacijo. Za prevlado v političnih krogih so antični vladarji morali pridobiti naziv filantropa, le-tega pa so pridobili z donacijami, ki so v polisih omogočale gradnjo gledališč, financiranje dramskih iger in povečanje vojaške opreme. Takšne filantropske dejavnosti so omogočale višjo socialno blaginjo in oblikovanje urbane kulture, vendar pa se v ozadju teh dejavnosti pojavlja vprašanje motiva. Kot nadaljuje avtor, je vsak ambiciozen politik namreč moral sodelovati v takšnih filantropskih dejavnostih, saj je v nasprotnem primeru izgubil karizmo ali utrpel kritiko someščanov. Težko bi bilo torej argumentirati, da so bila dejanja antičnih filantropov izključno posledica altruizma, motiva, ki je danes v ospredju prostovoljnega dela. Valley (2020) sklepa, da je v tem času prihajalo do nekakšne implicitne izmenjave – darovanja finančnih sredstev in drugih darov so posamezniku, še posebej politični osebnosti, prinesla višji položaj v antični družbeni hierarhiji.

Poleg močnega socialno-političnega pomena so človekoljubne dejavnosti obsegale tudi izobraževanje. Čeprav so bile z vidika politične moči filantropske dejavnosti zelo zaželenne in do določene mere celo nujne, pa izobraževanje manj izobraženih ni bilo nujno dobro sprejeto. Valley (2020) navaja primer Sokratovih javnih filozofskih govorov, v katerih je nagovarjal neizobražene posameznike polisov in to počel brez zahteve po plačilu ter predvidoma le zaradi lastne motivacije po pogovoru in izobraževanju drugih. Sokrat je bil nato obtožen moralnega osiromašenja atenske mladine in bil zaradi tega tudi usmrčen. Zdi se, da je motiv te oblike filantropske dejavnosti bližje altruizmu kot pri dejavnosti donacij. Cilj antičnih grških filozofov je bil predvsem širjenje znanja in s tem izboljševanje življenjskih standardov (Aftyka, 2019), zato jih lahko imenujemo kar zagovornike dobrodelnosti in ene od prvih socialnih aktivistov.

Pojem *humanitas* je v antičnem Rimu obsegal ideje, kot so vljudnost, skromnost in razumevanje drugih, ter je analogen grškemu pojmu filantropija (Aftyka, 2019). Pri različnih dobrodelnih dejavnostih v Rimu je sodeloval le najbogatejši sloj meščanov, medtem ko trdnih dokazov o vključevanju srednjega ali nižjega sloja v filantropske dejavnosti skoraj ni (Hands, 1968, citirano v McCann, 2012). Kljub temu so se v rimsko vojsko pogosto vključevali prostovoljci, kar pa navadno ni bilo značilno za posameznike iz višjega sloja (Campbell, 2002). Po drugi strani so patriciji v antičnem Rimu, podobno kot v antični Grčiji, z donacijami prispevali k oblikovanju družbene sfere, denimo k izgradnji cest, templjev, gledališč, izobraževalnih ustanov, ali k pripravi

zabav (Ferrero, 1914). Ena od pogostih oblik pomoči je bilo tudi razdeljevanje žita med plebejce. V ozadju te dejavnosti je vprašljiva motivacija, saj je lahko brezplačno razdeljevanje žita služilo kot politično orodje, s katerim so bogatejši meščani ohranjali podporo plebejcev (Cristofori, 2002).

Filantropske dejavnosti znotraj antične Grčije in Rima imajo nekaj skupnih točk. Pri obeh antičnih kulturah je deljenje hrane in denarja v skupnosti predstavljalo eno od pomembnejših dejavnosti bogatejših meščanov, s katero so obenem prispevali tudi k oblikovanju urbane kulture. Treba pa je omeniti, da se v obeh kulturah pojavlja vprašanje motiva – pomoč z vidika altruizma se namreč ne zdi najbolj verjetna, temveč je v veliki meri služila kot sredstvo za ohranjanje močnega socialno-političnega položaja in karizme politično motiviranih meščanov.

Srednji vek

Prostovoljne dejavnosti v srednjem veku je močno zaznamovalo teokratsko družbeno ozračje. Dobrodelnost je pogosto izhajala iz cerkvenih krogov, obenem pa je cerkev z njo tudi krepila svoj vpliv (Robbins, 2004). Cerkve in duhovniki so ponujali zatočišče in hrano, s takšnim družbeno koristnim delovanjem pa so uspeli pridobiti tudi podporo skupnosti. Kot navaja avtor, se je po letu 1200 močno povečalo število prebivalcev, še posebej povečevanje števila revnih pa je v skupnosti spodbudilo razmislek o tem, kako skrbeti za manj privilegirane ali bolne posameznike. Tako se je število bolnišnic v srednjem veku precej povečalo (Brodman, 2009), njihova vloga pa je bila nekoliko drugačna, kot je vloga bolnišnic danes. Eden glavnih namenov bolnišnic v srednjem veku je bil predvsem skrb za starejše, revne in bolne, ki niso mogli skrbeti sami zase (Rawcliffe, 1984). Pravzaprav je velika večina institucij v Zahodni Evropi, ki so bile ustavljene v srednjem veku, izhajala iz prostovoljskih organizacij. Ugledni univerzi v Bologni in Parizu sta se razvili iz dobrodelne organizacije (Smith idr., 2017). Prav tako sta se iz dobrodelne organizacije razvila cistercijanski in frančiškanski verski red, saj so bile prve formalne ustanove prostovoljstva prav samostanski redovi zgodnjekršćanske cerkve. Frančiškani so pomagali ljudem iz občutka vzajemne potrebe – delali so z gobavci, v izbruhih kuge so hodili domov k obolelim in skrbeli zanje.

Temeljne prostovoljske organizacije v srednjem veku so bile bratovščine oziroma cehi, ki so predstavljali združenja, znotraj katerih so si posamezniki delili občutek identitete in pripadnosti ter si pomagali zunaj sorodstvenih vezi. Člani so zbirali sredstva za cerkve, za obnovo javnih ustanov in za pomoč manj premožnim someščanom in sosedom. V protestantski Evropi

so po reformaciji pravzaprav izginili, vendar pa so posamezniki, ki so bili v njih aktivni, nadaljevali s človekoljubnimi aktivnostmi. Takšna ciljna naravnost bratovščin je omogočala povečanje socialnega kapitala in večjo družbeno integracijo skupnosti, v kateri so delovali. Vanje so se navadno lahko vključili le moški, primer prostovoljne ženske skupnosti pa so beginke. Ta verska združenja žensk so se oblikovala na območju severne Francije in zahodne Nemčije, članice pa so skrbele za revne, bolne ali drugače družbeno izolirane posameznike, imele pa so tudi pomembno vlogo pri razvoju takratne tekstilne obrti (Harris idr., 2016).

16. in 17. stoletje

Delovanje bratovščin se je nadaljevalo tudi v 16. in 17. stoletju, ki so še posebej v mestih postajale tudi bolj sekularno naravnane (Robbins, 2004). Bratovščine so v renesančni Italiji sodelovale predvsem pri treh dejavnostih – pomoči zapornikom, pokopavanju mrtvih in poučevanju (Black, 1989). Omejnjeni zaporniki so bili pravzaprav revni prebivalci, ki so jih institucionalizirali predvsem zaradi strahu pred njimi in z namenom njihove rehabilitacije, saj je bilo beračenje po mestih prepovedano. Kot primer takšne prakse avtor navaja ustanovo Opera Pia dei Poveri Mendicanti v Bologni, bolnišnico, v katero so zapirali berače, delovala pa je tudi s pomočjo bratovščin. Opera je predstavljala organiziran sistem socialne podpore, ki se je razvil iz dobrodelnih dejavnosti pod vodstvom neodvisnih bratovščin in je bila s tega vidika poskus bolj celostnega pristopa k zmanjševanju revščine (Terpstra, 1994). Ena od vidnejših krščanskih skupnosti v 17. stoletju so bile tudi Hčere milosti Vincenta de Paula (Encyclopaedia Britannica, b.d.). Skupnost, ustanovljena v Parizu leta 1633, je združevala premožnejše ženske, ki so želele doprinesti k družbeni blaginji. Ženske so v okviru te skupnosti poučevale revnejše otroke, pomagale v bolnišnicah in opravljale številne dejavnosti med vojno (Encyclopaedia Britannica, b.d.).

18.–20. stoletje

Obdobje od 18. do 20. stoletja je bilo zaznamovano s številnimi družbenimi spremembami, kot so vojne, revolucije, kolonizacija in urbanizacija, ki so močno vplivale na razvoj prostovoljstva. Prostovoljstvo je posledično postalo formalno, mednarodno, zajemalo je vse več področij delovanja in v svoje vrste vključevalo vse več posameznikov (Cunningham, 1998).

S koncem 17. stoletja se je družbena struktura v evropskih državah opazno preoblikovala. Življenjske razmere so postajale za vse več ljudi neznosne,

hkrati pa so kot posledica drugačne strukture družbe v ospredje stopile nove socialne problematike, ki so bile do takrat veliko manj opazne ali celo neznane (Cunningham, 1998). Prostovoljstvo je v večjem obsegu sprva vzniknilo v Združenem kraljestvu, pozneje pa tudi v Franciji, Španiji, Nemčiji, na Danskem, Nizozemskem in Norveškem, pa tudi drugod po Evropi (s širitvijo od zahoda proti vzhodu). V Rusiji in ostalih komunističnih državah je porast opažena šele po padcu komunizma konec 20. stoletja.

Prostovoljske organizacije so imele pomembno vlogo tudi v različnih delih Afrike, zlasti kot odziv na kolonizacijo, rasno in etnično segregacijsko politiko ter tudi urbanizacijo in industrializacijo (Smith idr., 2017). V Južni Afriki so se v tem obdobju ustanovila združenja za vzajemno pomoč in samopomoč. Različne prostovoljske organizacije so se pojavile kot odziv na uveljavljen režim apartheida in socialne politike, ki jo je ta režim prinesel s seboj (Smith idr., 2017). Tudi prostovoljske organizacije v južnoazijski regiji, zlasti v Indiji in njej bližnjih državah, imajo dolgo zgodovino. Hitro se je pojavilo veliko združenj za samopomoč, ki temeljijo na verskih vrednotah karme. Pozneje so postale bolj pomembne misijonarske organizacije, katerih glavni cilj je bil sicer širjenje krščanstva, zagotavljali pa so tudi pomoč mnogim revnim in avtohtonim skupnostim. Kot v komunističnih državah po Evropi so tudi tukaj reforme poznih 70. let prinesle novo obdobje, ki je omogočilo izrazito povečanje razširjenosti prostovoljskih združenj (Smith idr., 2017).

V Združenih državah Amerike (ZDA) se je prva formalna prostovoljska organizacija pojavila že konec 17. stoletja, pozneje pa so te organizacije v ZDA in Kanadi, podobno kot v Evropi, igrale osrednjo vlogo pri prizadevanjih za izboljšanje socialnih razmer. Eno najpomembnejših vlog pri oblikovanju prostovoljskih društev je imelo priseljevanje, in sicer zaradi potrebe po ohranjanju tradicije, jezika, kulture, običajev itd. Porast takšnih združenj je mogoče opaziti v 19. stoletju in na začetku 20. stoletja, saj so različne etnične skupine ustanovljale društva, da bi ohranile svoj jezik in kulturo, vključno z glasbo, plesom in športom. Tudi Afroameričani so ustanovili svojo mrežo prostovoljskih organizacij in civilnih združenj, saj so bili izključeni iz institucij, ki so bile namenjene izključno belcem (Smith idr., 2017). Prostovoljstvo v ZDA se je močno spremenilo v povojni dobi, saj so družbeni in politični vzroki, kot je bilo gibanje za državljanske pravice v 60. letih 20. stoletja, privabljali veliko udeležencev in ustvarjali nove prostovoljske organizacije. Demografske spremembe, kot so povečanje možnosti za izobraževanje in zaposlitev žensk, so spremenile razpoložljivost in sestavo

baze prostovoljcev. Zacveteli so predvsem ženski centri in ženske ambulante (Smith idr., 2017).

V začetku 18. stoletja sta se zaradi kolonizacije in osvajanja še neznanih ozemelj močno razmahnila suženjstvo in prodaja belega blaga. Potreba po delovni sili za obvladovanje in delovanje na novo osvojenih ozemelj je bila vse večja. V večjih evropskih imperijih pa se je vzporedno z razmahom suženjstva vse bolj razvijala tudi filantropska in prostovoljska dejavnost – za pravice sužnjev so se začeli zavzemati kolonialistični filantropi (Lambert in Lester, 2004). Ena najmočnejših intervencij kolonialističnih filantropov je bila prepoved trgovanja s sužnji ter pozneje popolna ukinitvev suženjstva do konca 19. stoletja. Le-ta je imela dve večji posledici – pripomogla je k povečanju števila revnih in obubožanih ljudi v najnižjih družbenih razredih, prav tako pa višji sloji niso več mogli izkoriščati brezplačne delovne sile (Lambert in Lester, 2004). Obe posledici sta ustvarili potrebo in pripomogli k porastu prostovoljstva znotraj delavskega razreda in k filantropiji znotraj višjih družbenih razredov.

Vzporedno s kolonializmom se je v sredini 18. stoletja razmahnil tudi industrijski razvoj – nastopila je prva industrijska revolucija. Tudi industrijski razvoj je pripomogel k večjemu zavzemanju za človekove pravice. Ekonomska rast kot posledica kapitalizma je višjim družbenim razredom in vse večjemu številu ljudi omogočala aktivno udejstvovanje v filantropski aktivnosti ter hkrati povečevala zavedanje o socialnih problematikah. Vse bolj opazno se je izboljševal življenjski standard delavskega razreda. Hkrati pa je isti sistem ustvarjal potrebo po prostovoljstvu, saj sta pri nižjih družbenih razredih povečana revščina in beda postali neizogibni (Himmelfarb, 1997; Smith idr., 2017). Sprva se je člane višjih razredov, ki so pomagali ubogim, dojemalo kot ekscentrične dobrodelne posameznike ali kot posameznike, ki ubogim pomagajo zaradi lastne koristi. Vendar se je pogled na filantropo kmalu spremenil. Dosegati so morali namreč visoke standarde v smislu vlaganja denarja, energije in dela, zaradi česar so postali visoko cenjeni (Himmelfarb, 1997).

Skozi celotno 18. stoletje so se po evropskih državah ustanovljala združenja za različne namene – ustanovljali so izobraževalne ustanove, sirotišnice, bolnišnice oziroma oskrbovalne centre, pribežališča za revne itd. Za princip dobrodelne dejavnosti (kot izražanja ljubezni do celotnega človeštva) se je zavzemalo vse večje število ljudi, ki so v času svojega delovanja uspeli doseči številne reforme na področju človekovih pravic in izboljšanja življenjskih pogojev. 18. stoletje in začetek 19. stoletja je obdobje, poimenovano kot

doba dobrohotnosti (Himmelfarb, 1997). Filantropija v 18. stoletju izhaja iz pomanjkanja in neenakosti v družbi ter temelji na pomoči sočloveku s strani tistih, ki imajo presežek in ga lahko namenijo drugim, s čimer se neenakosti v družbi manjšajo. V tem času dobrodelne organizacije delujejo predvsem v smislu začasnega zbiranja denarja, malo pa je formalnih organizacij, kot jih poznamo sedaj. S koncem 18. stoletja se filantropi začnejo zavzemati predvsem za pomoč revnim v sklopu izobraževanja, da bi jih opremili z znanjem in sposobnostmi za samopomoč in samostojno izboljšanje socialno-ekonomskega položaja. Moderna filantropija, ki nastopi s pojavom kapitalizma, tako ni le poskušala olajšati življenja marginalnim skupinam, temveč jim je poskušala prek izobraževanja omogočiti vključevanje v višje družbene razrede (Cunningham, 1998). Duh dobrodelnosti je stal na dveh temeljih. Prvi temelj je predstavljal vero v človeštvo, ki so jo pozneje poimenovali kar *humanitarizem*, in je temeljila na načelu pomoči navkljub osebni nelagodju in ne koristi. Drugi temelj pa je bil povezan z vero v znanost, saj so menili, da je dobrobit družbe najbolje spodbujati skozi organizirana in racionalna dejstva (O'Brien, 2008).

V sredini 19. stoletja je s številnimi revolucijami nastopil nov val sprememb, ki so preoblikovale državne ureditve in družbene sisteme, pojavljali so se novi samostojni narodi, vse več ureditev pa je podpiralo demokracijo. Poleg kolonizacije se je pojavila tudi urbanizacija, saj je selitev v mesta predstavljala nove priložnosti za delo, večjo produktivnost, ustvarjanje profita in blaginjo. S številnimi novimi samostojnimi narodi se je prostovoljska aktivnost usmerjala tudi v ohranjanje kulture, jezika in običajev. Porast filantropskih dejavnosti so spremljale tudi zakonodajne in upravne reforme, ki so omogočale lažje in hitrejše spremembe in izboljšanje socialnih razmer. Kljub temu pa je večina denarja za delovanje prostovoljskih organizacij še vedno izvirala iz zasebnih donacij, malo iz državne blagajne (Himmelfarb, 1997). Poleg formalnih organizacij so začela v začetku 19. stoletja delovati tudi neformalna prijateljska združenja prebivalcev določenih območij, četrti ali naselij, ki so si med seboj pomagala pri vsakdanjem preživetju (O'Brien, 2008). Opazen je bil tudi porast novic in ostalih literarnih del na temo revščine in podobnih socialnih problematik (Himmelfarb, 1997).

Tudi prostovoljstvo v 19. stoletju sta spremljala demokratizacija in rast družbenega položaja, kar je prebivalstvu omogočalo več prostega časa, sredstev in več priložnosti za vključevanje v prostovoljske aktivnosti. Prav tako se je zaradi še večjih socialnih sprememb pojavila potreba po prostovoljstvu na širšem naboru področij (Himmelfarb, 1997). V odgovor so ustanovili

prve večje formalne organizacije, kot so Young Men's Christian Association, United Way, Charity Organisation Society in druge (O'Brien, 2008).

Prostovoljska aktivnost v 19. stoletju je obema spoloma omogočala izpolnjevanje in doseganje pričakovanj družbe. Moški srednjih razredov so z aktivnostjo pridobivali višji socialni status in spoštovanje, saj so sestavljali odbore dobredelnih organizacij. Ženske pa so z aktivnostjo izkazovale pričakovano žensko lastnost sočutja, hkrati pa so skozi aktivno vlogo spreminjale svoj družbeni položaj. Do takrat se je namreč od žensk pričakovalo le varstvo otrok in gospodinjenje, sedaj pa so lahko prikazale svojo moč in uporabnost zunaj okvirov, ki jim jih je določila družba, s čimer so si širile možnosti za izobraževanje in delo. Do začetka 20. stoletja je bila večina dobredelnih organizacij ustanovljenih s strani žensk (O'Brien, 2008). Ženske so bile tudi bolj pogosto vključene v prostovoljske aktivnosti, razlogi pa so zelo različni in številni. Želele so si seveda zagotoviti višji družbeni položaj, pridobiti možnost za izobraževanje in delo, imele pa so tudi več možnosti za vključevanje v prostovoljske organizacije. Ženske so prav tako predstavljale kar tri četrtine ubožanega in revnega prebivalstva, zaradi česar so ustanovljale organizacije, namenjene specifično za lajšanje položaja le-teh (O'Brien, 2008; Smith idr., 2017; Tomson in Aaron, n.d.).

S koncem 19. in začetkom 20. stoletja so vprašanja filantropskih in prostovoljskih organizacij preseгла problematiko revščine ter se začela ukvarjati s širšimi socialnimi problemi. Pomoč pri doseganju zelenih ciljev je filantropom v vse večji meri zagotavljala država. Sodelovanje nevladnih organizacij in vlade lahko razberemo iz angleškega Zakona o revščini, s katerim je država poskušala prek zakonodaje izboljšati položaj revnih v državi, resnično pa jim je to uspelo šele s pomočjo delovanja prostovoljskih organizacij (Cunningham, 1998).

Prostovoljstvo je bilo na preizkušnji ob pojavu političnega sistema novega liberalizma, ki je predvideval okrepljeno vlogo države pri ublažitvi najhujših učinkov kapitalizma. Kljub večji vključenosti in reformam države pa je prostovoljna aktivnost v začetku 20. stoletja doživela nov porast. Filantropske in prostovoljske organizacije so se povezovale z državnimi institucijami v namen zmanjševanja posledic gospodarske krize, ponovno pa so v večjem obsegu zaživele tudi v povojnih obdobjih, ki so za številne narode predstavljala izgubo prebivališč in imetja, oviranost, ovdovelost itd. (Harris idr., 2016). Ustanovljale so se številne nove organizacije, že obstoječe pa so dosegale nove razsežnosti skozi različna področja delovanja, povečanega

števila vključenih prostovoljcev in večjega števila doseženih ljudi, potrebnih pomoči. Te organizacije so konec stoletja segale že na vsa področja človekovega delovanja in ostalih problematik, kot so krutost nad živalmi, ohranjanje naravne dediščine itd. Vse več organizacij se je usmerjalo k dolgoročnemu in načrtnemu reševanju velikega nabora problematik (O'Brien, 2008). Prostovoljstvo 20. stoletja zaznamuje ohranjanje elitizma, razvoj organizacij, ki so se kot trdne ohranile do danes, ter pojav mednarodnega prostovoljstva (Hawthorne Moss, 2006).

21. stoletje

Korenine prostovoljstva segajo daleč v zgodovino človeštva, pravi razcvet pa je prostovoljstvo doživelo ravno v današnjem času, tj. v 21. stoletju. Dejavnost se širi na vedno več novih področij (npr. ekonomska pravičnost, promoviranje znanja, promoviranje trgovine, pravo in pravne usluge, kultura), prostovoljci pa opozarjajo na celo paletu družbenih problemov in jih pomagajo reševati. Poleg tega prostovoljstvo že nekaj časa ni več omejeno le na okrajne ali državne meje, temveč se širi na globalno raven.

Ena od prvih, ki je opazila potencial prostovoljskega dela za spopadanje s ključnimi globalnimi problemi, je bila Organizacija združenih narodov (Rochester idr., 2010, str. 1). Le-ta je leta 1996 prvič predstavila idejo o Mednarodnem letu prostovoljstva. Novembra 1997 je bila ideja tudi uradno sprejeta (Generalna skupščina Združenih narodov, 1997) in leto 2001 je bilo razglašeno za Mednarodno leto prostovoljstva. V resoluciji je Organizacija združenih narodov navedla tudi nekaj glavnih razlogov za odločitve, da leto 2001 razglasijo za leto prostovoljstva:

- javno izpostaviti doprinos prostovoljcev pri delu na terenu, še posebej na področju socialnega in ekonomskega razvoja, humanitarne pomoči, promocije miru, strpnosti in človekovih pravic;
- izraziti podporo prostovoljcem in delu, ki ga opravljajo;
- spodbuditi še več ljudi k opravljanju prostovoljskega dela;
- promocija dosežkov in uspehov, ki so rezultat prostovoljskega dela.

Pomembnosti prostovoljstva se zavedamo tudi v Evropi. Leta 2006 je bil izdan Manifest za prostovoljsko delo v Evropi (Manifesto for Volunteering in Europe, 2006), ki med drugim navaja razloge, zakaj je prostovoljstvo pomembno, ter tudi nekaj konkretnih ukrepov, kako lahko predstavniki različnih Evropskih institucij znotraj svojih zmožnosti spodbujajo in omogočajo prostovoljsko delo (Manifesto for Volunteering in Europe, 2006). Evropska unija je leto 2011 razglasila za Evropsko leto prostovoljstva.

Podobno kot Združeni narodi je tudi Evropska unija s tem želela izraziti podporo prostovoljcem in jim pokazati, da cenijo njihov trud. Cilji, ki si jih je Evropska unija zadala za leto 2011, so bili (European Commission, b.d.):

- ustvariti spodbudno okolje in klimo, ki bosta omogočala delovanje prostovoljstva;
- okrepiti prostovoljske organizacije in izboljšati kakovost dejavnosti;
- prepoznati in nagraditi dejavnosti;
- ozavestiti javnost o pomembnosti prostovoljstva.

Ena od pomembnejših sprememb na področju prostovoljstva v 21. stoletju je vedno pogostejša praksa t. i. kratkoročnega oz. **epizodičnega prostovoljstva**. Do sedaj smo prostovoljstvo večinoma razumeli kot dolgoročno, kar pomeni, da oseba dejavnosti nameni veliko svojega časa, navadno vse življenje. Običajno to pomeni tudi, da je oseba dejavnosti predana in zavezana ter je pripravljena svoje usluge prilagoditi novim potrebam, ki se pojavijo v okviru njenega prostovoljskega dela. Epizodično prostovoljstvo pa je začasno oz. ima v naprej določen omejen čas trajanja, ima neobvezujoče podlage ter temelji na osebnih interesih in potrebah, ne na služenju skupnosti. Slednje je prisotno predvsem v državah zahodnega sveta (primer tovrstnega prostovoljstva je npr. delo pri organizaciji poletnih glasbenih festivalov). Dela, ki jih ti prostovoljci opravljajo znotraj organizacije, so bolj specifično usmerjena in zato prostovoljci niso tako prilagodljivi (Rochester idr., 2010; Silló, 2016).

Druga večja sprememba je pojav **korporativnega prostovoljstva**. Pojavi se kot odgovor na pregled vloge podjetij v družbi v sodobnem ekonomskem in socialnem kontekstu, predvsem z vidika njihove družbene odgovornosti ter na način, kako bi lahko spodbudili in vključili svoje zaposlene v skupnosti prijazne dejavnosti. Korporativno prostovoljstvo je pridobilo večjo pozornost med profitnimi organizacijami, ki so začele prispevati k neprofitnim organizacijam ter ponujati pomoč pri odzivanju na probleme v družbi (Paço in Nave, 2013). Gre torej za obliko prostovoljstva, kjer so zaposleni tisti, ki se vključujejo v prostovoljske dejavnosti, pri čemer jih njihovi delodajalci spodbujajo k vključitvi (Rochester idr., 2010).

Tretje rastoče področje prostovoljstva je t. i. **mednarodno prostovoljstvo**, kjer prostovoljci neke države nudijo svojo pomoč v drugi državi. Pojav mednarodnega prostovoljstva še zdaleč ni značilen le za 21. stoletje, saj je do večjega razmaha prišlo že v začetku 20. stoletja, kar je posledica razsvetljenškega izobraževanja, verskega pouka ter odziva na škodo in opustošenje, ki sta ga povzročili prva in druga svetovna vojna (Benjamin, 2015). V 21.

stoletju pa je tovrstna oblika prostovoljstva postala bolj aktualna, populacija, ki se vanj vključuje, pa zajema predvsem mladostnike in mlade na prehodu v odraslost. Mnogi mladi to priložnost izkoristijo v obliki študijskega premora, običajno preden začnejo s svojim študijem na univerzah (Rochester idr., 2010), zaradi česar je označeno tudi kot kratkoročni »prostovoljski turizem« (Jones, 2008). Ker se vedno več mladih odloča za to izkušnjo, se je na tem področju ustvarila trgovska niša.

Mednarodno prostovoljstvo se promovira kot poceni način potovanja po svetu, pridobivanja izkušenj ter spoznavanja drugih kultur, pa tudi kot možnost za osebni in karierni razvoj. Zaradi vsega do sedaj omenjenega se pojavlja vprašanje, kdo ima v resnici korist od tovrstnega prostovoljstva in na kakšen način? Pojavljajo se pomisleki, da imajo mladi prostovoljci sicer veliko energije in entuziazma, vendar premalo specifičnega znanja in sposobnosti, da bi pomagali kar pri vsaki stvari, zaradi česar so postale mednarodne prostovoljske organizacije bolj pozorne na to, kakšne prostovoljce sprejmejo medse (Rochester idr., 2010; Rochester idr., 2016).

V 21. stoletju postaja vedno bolj pomembno tudi področje **virtualnega prostovoljstva**. Zgodovinsko gledano je proces prostovoljskih dejavnosti (od sprejemanja novih prostovoljcev do uvajanja in dejanske pomoči) potekal na nivoju osebnih stikov. Z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije pa se je pojavila alternativa, kjer lahko mnoge aktivnosti izvedemo na daljavo. Virtualno prostovoljstvo pa vseeno ni tako nova stvar, saj se je pričelo že pred več kot 30 leti – prvi večji prostovoljski projekt, ki je potekal virtualno, je bila ustanovitev digitalne knjižnice, imenovane »Projekt Gutenberg« (Rochester idr., 2010, str. 113). Kakšen potencial ima takšna oblika prostovoljstva, lahko morda ponazorimo s konkretnim primerom ustanovitve »Wikipedije, proste enciklopedije« (Rochester idr., 2010, str. 112). V Wikipedijo, ki jo urejajo in dopolnjujejo izključno prostovoljci in je prosto dostopna na spletu, je do leta 2006 svoje prispevke oddalo več kot milijon prostovoljcev po vsem svetu, s čimer je Wikipedija najverjetneje največja svetovna neprofitna organizacija. Prevladuje prepričanje, da virtualni prostovoljci lahko opravljajo samo dejavnosti, ki so povezane s tehnologijo. Urejanje spletnih strani in objavljanje spletnih prispevkov sta dve najpogostejši dejavnosti v okviru virtualnega prostovoljstva, vendar še zdaleč nista edini. Prostovoljci lahko prispevajo z raziskovalnim delom, zbiranjem sredstev, svetovanjem, razvojem kadrov itd.

Eden od pomembnejših doprinosov virtualnega prostovoljstva je tudi ta, da omogoča opravljanje prostovoljskega dela tistim, ki ga drugače ne bi

mogli opravljati, npr. osebam z ovirami, in tistim, ki zaradi drugih razlogov težje zapustijo domove (Rochester idr., 2010; Rochester idr., 2016). Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije je poleg pojava virtualnega prostovoljstva omogočil tudi razna internetna orodja za promocijo, izobraževanje in komunikacijo mednarodnih organizacij. Spletne kampanje so mednarodnim prostovoljcem olajšale zagovarjanje globalnih ciljev in sodelovanje pri globalnih razvojnih prizadevanjih, ne da bi zapustili svojo državo. Tudi družbena omrežja in spletne skupnosti so prostovoljcem olajšale povezovanje in nadaljevanje z delom (Benjamin, 2015).

Najnovejše oblike prostovoljstva

Tako imenovani *timebanking* je ena od novejših oblik prostovoljstva, ki izvira iz ZDA in je bila zasnovana kot mehanizem za obnovo socialnih mrež in neformalne podpore soseski. *Timebanking* je oblika valute skupnosti (angl. *community currency* – alternativna oblika denarja, ki se uporablja kot odgovor na neuspeh pri delovanju običajnega denarja in ima pogosto širše cilje kot preproste ekonomske funkcije), ki nadgrajuje neformalno prostovoljstvo (Ozanne, 2010). Ima preprost koncept, kjer se vsaka ura, ki jo prostovoljec nameni prostovoljskemu delu, »shrani v banki«, s čimer si prostovoljec ustvarja nekakšne vrste kapital, ki ga lahko porabi v smislu koriščenja uslug, ki jih ponujajo drugi prostovoljci, prav tako člani te »banke«. Izmenjava kapitala in uslug lahko poteka med dvema fizičnima osebama, med fizično osebo in organizacijo ali med dvema organizacijama. *Timebanking* ima večinoma sedež v organizacijah (kot so bolnišnice, šole, cerkve ali agencije za socialne storitve) in je usmerjen na socialno marginalizirane skupine s ciljem koprodukcije, doseganjem aktivnega državljanstva in vzajemnim prostovoljstvom (Ozanne, 2010).

V zadnjih stoletjih pa se je začelo znotraj prostovoljskih in nevladnih organizacij izvajati trajnejše programe oz. projekte, v katere se lahko vključujejo prostovoljci. Navadno so ti trajnejši programi del podjetij (npr. prostovoljski program v profitni bolnišnici) ali vladnih agencij (npr. program prostovoljstva v državnem parku, ki je v lasti države). Ti programi se lahko izvajajo znotraj države ali pa so mednarodni. Dobro znan primer slednjega je mednarodna humanitarna nevladna organizacija Zdravniki brez meja, ki je najbolj znana po svojih projektih v vojnih območjih in državah v razvoju, kjer ponujajo medicinsko pomoč (Smith idr., 2017).

Različni pogledi na prostovoljstvo

Ker se prostovoljska dejavnost širi na vedno več različnih področij in zajema vedno bolj raznolike aktivnosti, se je pojavila potreba po jasnejši opredelitvi. Na to vprašanje lahko odgovorimo s predstavitvijo treh pogledov na prostovoljstvo.

Prvi pogled je t. i. dominantna paradigma, ki opisuje odnos do prostovoljstva v Združenem kraljestvu, ZDA in ostalih zahodnih družbah. Ta paradigma prostovoljstvo enači s filantropijo, s to razliko, da prostovoljec ne daruje denarja, ampak svoj čas. Dominantna paradigma prostovoljstvo opisuje kot nekakšno vrsto neplačanega dela, ki prispeva k delovanju formalne organizacije ter ga je zato treba temu primerno organizirati in izvajati (Rochester, 2006). Kot glavni razlog, zakaj se ljudje odločijo za prostovoljstvo, dominantna paradigma navaja altruistična nagnjenja. Z vidika te paradigme ljudje torej postanejo prostovoljci z namenom, da bi pomagali tistim, ki imajo manj kot oni sami (otroci, starostniki, osebe s posebnimi potrebami, duševnimi motnjami ter ljudje, ki živijo v revščini ali so drugače socialno izključeni) (Rochester idr., 2010).

V Evropi in državah na južni polobli je pogled na prostovoljstvo precej drugačen, opišemo pa ga lahko s paradigmo civilne družbe, ki zavzema bolj sociološki in politični pristop k prostovoljstvu. Ta paradigma se ne osredotoča toliko na ponujanje uslug in opravljanje dejavnosti, ki bodo koristile ostalim članom skupnosti. Bolj se osredotoča na aktivnosti, ki koristijo njihovim lastnim interesom. Gre torej za organizacije, znotraj katerih prostovoljci delujejo skupaj, da bi dosegli skupne cilje in naslovili probleme v družbi (Rochester, 2006). V sklopu te paradigme naj bi bila glavna razloga za prostovoljstvo samopomoč in vzajemna pomoč. To vrsto prostovoljstva sicer večkrat označimo kot aktivizem ali gonilno silo, ki stoji za družbenimi spremembami (Rochester idr., 2010).

Tretji pogled na prostovoljstvo opisuje paradigma prostočasne dejavnosti. Čeprav se zdi morda povsem samoumevno, da je prostovoljstvo prostočasna dejavnost, je bil ta pogled na prostovoljstvo v preteklosti pogosto spregledan. Za možen razlog Stebbins in M. Graham (2004) navajata, da prostočasne dejavnosti običajno povezujemo z zabavnimi, malokrat resnimi aktivnostmi. Obenem pa opozarjata, da četudi prostovoljstvo predstavlja obvezo in odgovornost, to še ne pomeni, da prostovoljci v tej dejavnosti ne uživajo. Stebbins in M. Graham (2004) znotraj paradigme prostočasne

dejavnosti razdelita prostovoljsko dejavnost na tri nivoje, ki se razlikujejo glede na zahtevnost in pomembnost dejavnosti.

Prvi nivo predstavlja priložnostno usmerjeno prostovoljstvo, kot je peka piškotov za šolsko prireditev, ki najpogosteje ni zahtevno. Drugi nivo je projektno usmerjeno prostovoljstvo, kjer je delo zmerno zahtevno in navadno omejeno na krajše časovno obdobje (konča se z zaključkom projekta). Za uspešno izvedbo tovrstnega projekta je potrebna določena mera načrtovanja, truda, znanja in veščin (npr. pomoč pri organizaciji športnega dogodka). Tretji nivo pa predstavlja prostovoljstvo kot resno prostočasno dejavnost. Od prejšnjih dveh oblik prostočasnega prostovoljstva se razlikuje po (Rochester, 2006):

- občasni potrebi po vztrajanju pri dejavnosti, kljub izzivom in preprekam;
- možnosti, da si oseba iz te prostovoljske dejavnosti ustvari kariero/poklicno pot;
- tovrstno prostovoljstvo zahteva za uspešno izvedbo uporabo posebnih spretnosti, znanj in veščin;
- tovrstno prostovoljstvo ima za prostovoljca dolgoročne pozitivne učinke, npr. samoaktualizacija, izboljšanje samopodobe, vzpostavljanje novih socialnih stikov, osebnostna rast;
- vsaka tovrstna prostovoljska organizacija ima svojevrstno moralno strukturo, kar pomeni, da si prostovoljci te organizacije delijo nekatera načela, interese in značilnosti;
- prostovoljci teh organizacij se poistovetijo z dejavnostjo, ki jo opravljajo. Primer t. i. resne prostovoljske dejavnosti je delo na kriznem telefonu za osebe v duševni stiski. Ta paradigma torej poudarja predvsem notranjo motivacijo kot glavni razlog za opravljanje prostovoljske dejavnosti.

Vsak od treh pogledov na prostovoljstvo predstavi drug in svojevrsten vidik prostovoljstva. Zmotno bi bilo reči, da je ena paradigma bolj pravilna kot druga, saj vsaka predstavi nekoliko drugačne oblike prostovoljstva. Šele ob upoštevanju vseh treh paradigem dobimo celostno sliko, kaj sploh pomeni biti prostovoljec v 21. stoletju in kako zelo raznoliko je to področje.

V nadaljevanju tabela 1 povzema ključne razlike med prostovoljstvom v preteklosti in v 21. stoletju.

Tabela 1: Primerjava preteklosti in sedanjosti

Preteklost	21. stoletje
Dejavnost je bila manj formalna.	Dejavnost in organizacije so bolj formalne.
Dejavnost je bila manj organizirana in kratkoročno ciljno usmerjena dejavnost.	Organizacije delujejo načrtno in imajo dolgoročno zastavljene cilje.
Več denarnih donacij.	Več aktivnega udeleževanja prostovoljcev.
Dejavnost je bila večkrat povezana z vero, mitologijo in filozofskimi ideali.	Dejavnost je bolj univerzalna človeškim potrebam.
Dejavnost obsega manjši nabor področij.	Dejavnost je razširjenost na vsa področja pomoči.
Prevladovala je vseživljenjska prostovoljska zavzetost.	Bolj pogosta je začasna prostovoljska dejavnost, ki je manj obvezujoča.
Prostovoljstvo je bilo bolj lokalno in usmerjeno na skupnost.	Prostovoljstvo je veliko bolj mednarodno.
Dejavnost je bila odgovor na krizne situacije in potrebe v družbi.	Prostovoljstvo je vsakdanja dejavnost, katere aktivnost se v času kriznih situacij vseeno poveča.
V preteklosti so bili prostovoljci v večini moškega spola, vsaj dokler so bile dejavnosti usmerjene v denarne donacije.	Sedaj se v prostovoljsko dejavnost bolj pogosto vključujejo ženske.
Prostovoljci in filantropi so bili večinoma posamezniki z višjim družbenim položajem.	Višja izobrazba in višji SES povečujeta možnost vključevanja v prostovoljsko dejavnost, vendar nista nujen pogoj.
Prostovoljstvo je bilo uporabljeno za namen širjenja posameznikove politične moči in družbenega statusa.	V prostovoljstvo se posamezniki vključujejo zaradi pridobivanja izkušenj, referenc in kompetentnosti.
Filantropi so predstavljali elito družbe.	Elitizem se ohranja le v nekaterih specifičnih organizacijah (npr. Rotary klub).
Prostovoljci so bili najpogosteje zdravi, dobro preskrbljeni posamezniki.	Danes je lahko prostovoljec tudi posameznik z zdravstvenimi omejitvami.

Razvoj prostovoljstva v Sloveniji

Slovenska družba ima dolgo, obsežno in raznotero tradicijo organiziranega prostovoljskega dela. Tako kot drugod v Evropi so prostovoljci na območju

današnje Slovenije že v srednjem veku delovali kot pomočniki v okviru samostanov in bolnišnic (Mikuš Kos, b.d.), zgodovina organiziranega prostovoljstva v Sloveniji pa sega v 18. in 19. stoletje, ko so se prostovoljske organizacije pojavile na področju kulture in izobraževanja. Pri razvoju dobrotelnih organizacij in humanitarne pomoči je imela pomembno vlogo zlasti katoliška cerkev. Pred drugo svetovno vojno so delavci, ki so se organizirali po sektorjih (proizvodnja, finance in zavarovanje), ustanovili tudi druge vrste prostovoljskih organizacij. Danes zgodovinarji ocenjujejo, da je pred drugo svetovno vojno obstajalo približno 7000 organizacij civilne družbe, vključno s prostovoljskimi organizacijami. Prva in druga svetovna vojna sta bili, kot vse krizne situacije, pobudnici številnih spontanih in organiziranih prostovoljskih dogajanj velikih razsežnosti (npr. na bojiščih so tudi v Jugoslaviji na slovenskem območju pri oskrbi vojakov pomagale prostovoljke). V prvih povojnih letih smo domovino obnavljali predvsem s prostovoljnim delom – udarniškiimi akcijami in mladinskimi delovnimi brigadami, ki jih je spodbujala Jugoslavija (Mikuš Kos, b.d.).

Za obdobje po vojni je bilo značilno, da je država nadzorovala vse prostovoljske aktivnosti, kar se je izkazalo tudi z Zakonom o verskih društvih, ki je leta 1946 omejil delovanje Karitasa. Leta 1953 je bila ustanovljena Zveza prijateljev mladine Slovenije, ki je prvič ponudila pomoč obstoječim državnim sistemom, in sicer na področju vzgoje in izobraževanja (Jamšek, 2012).

Na tleh nekdanje Federativne Republike Jugoslavije, v obdobju socialistične ureditve (1943–1991), je bilo organizirano prostovoljstvo, ki ni nastalo po naročilu države, manj upoštevano in zaželeno. Društva sicer niso bila prepovedana, registrirati pa jih je bilo treba na občini na Oddelku za javni red in mir. V tem času je prostovoljstvo preživelo na področju humanitarne pomoči (npr. gasilska društva ali Rdeči križ) ter lokalnega turizma, kulture in športa. Prostovoljsko delo je v tem času vključevalo tradicionalne aktivnosti, ki jih je organizirala osrednja uprava in so jih primarno izvajali mladi prostovoljci za športne organizacije, gasilska društva in organizacije, ki so se ukvarjale z zaščito pred naravnimi nesrečami (Zavod za razvoj mobilnosti mladih, b.d.). Nenadzorovano prostovoljstvo, kjer gre za svobodno izbiro in izhaja iz ljudi samih, je bilo za državo moteče. K takšnemu položaju prostovoljstva je pripomogla doktrina Karla Marxa, po kateri je bila država odgovorna za vse potrebe državljanov, za svoje delo pa naj bi ti zmeraj prejeli plačilo (Findeisen, 2013).

Kljub temu se je organizirano prostovoljno delo razvijalo v okviru tradicionalnih prostovoljskih organizacij, kakršne so Rdeči križ, taborniške organizacije in gasilska društva. Številne množične družbenopolitične

organizacije, na primer Antifašistična fronta žena, Pionirska organizacija, Zveza prijateljev mladine, so delovale na osnovi neplačanega dela. Manj javno, vendar v nič manjšem obsegu, je prostovoljno delo kot pomoč ljudem v stiski potekalo tudi v okviru cerkvenih organizacij (Mikuš Kos, b.d.). Marxova doktrina je pripomogla k temu, da je bilo prostovoljstvo dolgo obravnavano kot ljubiteljsko delo. Zaradi zgodovinskih dogajanj so društva na slovenskih tleh prostovoljstvo še zmeraj dojemala predvsem kot možnost darovanja samega sebe, svoje kulture, svojih izkušenj, denarja in časa (Findeisen, 2013). Zanj je veljalo, da ne izpolnjuje profesionalnih kriterijev, vse dokler se ni izkazalo, da so prostovoljci izobraženi vsaj toliko kot zaposleni v javnem sektorju. Ker bi bilo prostovoljstvo v tistem času v izključni povezavi s prostim časom, ni presenetljiva ugotovitev, da so od prostovoljcev pričakovali, da nastopijo kot »ljudje dobre volje in dobrega srca«. Prostovoljstvo je bilo torej obravnavano precej drugače kot v sodobni družbi, kjer ima vse več značilnosti dela; danes se je prostovoljstvo namreč močno približalo delu in posledično se od prostovoljcev pričakuje, da imajo vse več kompetenc. V tem je tudi razlog, da prostovoljstvo zahteva nenehno izobraževanje vseh vključenih (Findeisen, 2013).

V 70. letih se je začela decentralizacija. Leta 1974 je nov Zakon o društvi omogočil ustanavljanje nevladnih organizacij, v katerih so delovali prostovoljci, vendar se tovrstno delovanje ni širše razmahnilo (Zavod za razvoj mobilnosti mladih, b.d.). Organizirano prostovoljno delo, kakor ga pojmujemo sedaj, se je javno začelo v letu 1979, ko je Inštitut za sociologijo in filozofijo na Univerzi v Ljubljani izvedel in objavil akcijsko raziskovalno nalogo o nepoklicnem prostovoljnem delu. V 80. letih so se pojavila nova družbena gibanja (spodbujanje miru, varstva okolja in človekovih pravic idr.), ki so pomagala pri razvoju nevladnega sektorja (Zavod za razvoj mobilnosti mladih, b.d.). Naraščalo je število nevladnih organizacij, ki temeljijo na prostovoljskem delovanju (Mikuš Kos, b.d.).

Organizirano prostovoljstvo je doživelo razcvet po osamosvojitvi Slovenije v 90. letih. Potekalo je v okviru številnih novih nevladnih organizacij (npr. Karitas) in institucij (npr. centrov za socialno delo, šol in drugih ...). V začetku 90. let so v Sloveniji ustanovili dve društvi, in sicer Slovensko filantropijo, Združenje za promocijo prostovoljstva, ter Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela s sedežema v Ljubljani. Društvi sta prvi in edini društvi, katerih osnovno poslanstvo je razvoj in promocija prostovoljstva v Sloveniji na nacionalni ravni; leta 1994 se jima je na regionalni ravni pridružilo še Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo

mesto. Društvi sta svoje aktivnosti združili v letu 2003 z novim, skupnim programom »Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji« (Jamšek, 2012, str. 1), ki je v slovenski prostor prinesel tudi prvo posredovalnico prostovoljskega dela in prvi osrednji portal o prostovoljstvu v Sloveniji, www.prostovoljstvo.org. Na podlagi programa se je ustanovila tudi Slovenska mreža prostovoljskih organizacij, ki je konec leta 2012 štela že skoraj 900 organizacij (Jamšek, 2012). V času balkanskih vojn (1991–1995) je začelo pri nas poleg slovenskih organizacij delovati vse več mednarodnih organizacij – UNICEF, UNHCR, Amnesty International in druge (Jamšek, 2012, str. 2). Nastale so organizacije za širjenje in razvijanje prostovoljstva.

Danes prostovoljski projekti dobivajo vse več državne podpore, na letni ravni v Sloveniji deluje okrog 300.000 prostovoljcev (Mikuš Kos, b.d.). Na državni ravni pa je registriranih več kot 23.000 društev, ki so vsa odvisna od prostovoljcev (Jamšek, 2012). V preteklih petih letih je na povečanje števila prostovoljcev vplivala tudi imigrantska kriza, ki se je začela leta 2015. Slovenska filantropija se je aktivno vključila v pomoč beguncem na poti, sodelovali so s Civilno zaščito in drugimi organizacijami na terenu. Samo v pomoč beguncem je bilo leta 2015 vključenih 1500 prostovoljcev, ki so pomagali v treh izmenah (Mikuš Kos, b.d.).

Smernice za prihodnost

Prostovoljska dejavnost se je skozi zgodovino precej spreminjala, zato ne preseneča, da tudi 21. stoletje prinaša novosti in svojevrstne izzive pri opravljanju prostovoljstva. Prvi sklop zajema kulturne spremembe. Komisija za prihodnost prostovoljstva v svojem poročilu (The Commission on the Future of Volunteering, 2008) navaja, da je treba širšo javnost bolj informirati o pomenu prostovoljstva za družbo, obenem pa tudi spremeniti sedanjo podobo prostovoljstva, ki je precej staromodna. Rochester (2006) meni, da bi s tem pritegnili več posameznikov, še posebej mladostnikov, ki se ne vključujejo v prostovoljstvo ravno zaradi njegove zastarele podobe. Pri ustvarjanju nove podobe prostovoljstva bi bilo treba bolj natančno opredeliti, kaj vse spada pod prostovoljsko dejavnost, saj prostovoljstvo danes sega na ogromno različnih področij, prostovoljci pa opravljajo vedno bolj raznolike in kompleksne naloge (The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030, 2017).

Drugi sklop sprememb zajema izboljšanje dostopnosti prostovoljstva. Jamšek (2012) in Rochester (2006) izpostavljata predvsem, da posamezniki sami težko najdejo informacije o tem, med katerimi prostovoljskimi

aktivnostmi lahko izbirajo. Rdeči križ in Rdeči polmesec (The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030, 2017) ravno tu poudarjata pomen tehnologije, ki ne le močno olajša dostop do potrebnih informacij, temveč tudi spreminja prostovoljsko dejavnost, kar je verjetno najbolj opazno v uveljavljanju novih oblik prostovoljstva (npr. e-prostovoljstvo, spletne kampanje, samoorganizirano prostovoljstvo). Seveda pa so tu še ostala sorodna tehnološka področja (npr. robotika), ki bodo sčasoma prav tako postala sestavni del prostovoljstva. Lahko torej pričakujemo, da bodo stroji opravljali nekatera dela, ki so jih prej opravljali prostovoljci. Primer tega so npr. brezpilotni letalniki, ki se že sedaj uporabljajo za hitro oceno stanja po naravnih (ali drugih) nesrečah.

Tretji sklop sprememb zajema izboljšanje kakovosti prostovoljske dejavnosti. Opravljanje prostovoljske dejavnosti bi moralo biti dobro organizirano, prostovoljci pa bi morali biti deležni ustreznega uvajanja, izobraževanja ter tudi poznejše podpore in supervizije (Jamšek, 2012; Rochester, 2006). Kakovostno in ustrezno organizirana prostovoljska dejavnost bi poleg prej naštetega morala biti tudi primerno transparentna in nekoruptivna – v primeru korupcije ali ugotovljene napake pa bi morala odgovorna organizacija za le-to prevzeti odgovornost (The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030, 2017).

Četrti sklop sprememb zajema večjo raznolikost med prostovoljci. Tako Rdeči križ kot Rdeči polmesec ter Komisija za prihodnost prostovoljstva (The Commission on the Future of Volunteering, 2008; The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030, 2017) poudarjajo, da bi morali stremeti k vključevanju vseh posameznikov skupnosti v prostovoljstvo. Sploh v današnjem času, ko prostovoljstvo zajema tako zelo raznolika področja in postaja vedno bolj dostopno tudi za tiste, ki morda živijo v bolj oddaljenih krajih, imajo na voljo manj časa, ipd. Predvsem moramo biti pozorni na marginalne skupine, ki so že tako ali tako v družbi deležne veliko stigme (npr. osebe s psihičnimi težavami, imigranti, bivši zaporniki).

Peti sklop sprememb je vezan na »glokalizacijo«, tj. koncept, ki združuje pojma globalizacija in lokalizacija. Prostovoljstvo je bilo še do nedavnega predvsem lokalna dejavnost. Lokalni prostovoljci so seveda pomembni in koristni, saj najbolje poznajo kompleksnost problema, jezik, kulturo, navade, običaje ter so zaradi neposredne soočenosti s problemom tudi bolj motivirani za prostovoljstvo. Vendar pa mnogi od problemov, s katerimi se sooča človeštvo, presegajo lokalno raven, npr. podnebne spremembe, neenakost, migracije itd. Če so torej problemi, s katerimi se soočamo, globalni,

potem morajo biti tudi naši odzivi nanje globalni. Pri tem si lahko v veliki meri pomagamo s tehnologijo, ki nam omogoča, da presežemo meje fizične prisotnosti (The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030, 2017).

Literatura

- Aftyka, L. (2019). Philanthropy in ancient times: Social and educational aspects. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 6(1), 149–154.
- Benjamin, J. (2015). *The evolution of international volunteering*. United Nations Volunteers (UNV) programme.
- Black, C. F. (1989). *Italian confraternities in the sixteenth century*. Cambridge University Press.
- Brodman, J. W. (2009). Hospitals in the Middle Ages. V C. Lansing in E. D. English (ur.), *A companion to the Medieval World* (str. 257–275). Wiley–Blackwell.
- Campbell, J. B. (2002). *War and society in Imperial Rome, 31 BC–AD 284*. Psychology Press.
- The Commission on the Future of Volunteering. (2008). *Report of the Commission on the Future of Volunteering and Manifesto for change*. <http://politics.leics.gov.uk/documents/s32220/B%20-%20Appendix%203%20-%20Report%20of%20the%20Commission%20on%20the%20Future%20of%20Volunteering%20and%20Manifesto%20for%20Change.pdf>
- Cristofori, A. (2002). Grain distribution in late Republican Rome. *The Welfare State. Past, Present and Future*, 141–153.
- Cunningham, H. (1998). Introduction. V H. Cunningham in J. Innes (ur.), *Charity, philanthropy and reform: from the 1690s to 1850* (str. 13–26). Springer.
- Damian, E. (2019). Formal volunteering in Europe: Evidence across nations and time. *Cross-Cultural Research*, 53(4), 385–409.
- Encyclopaedia Britannica. (b.d.). Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul. V *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Daughters-of-Charity-of-Saint-Vincent-de-Paul>
- European Commission. (b.d.) *European year of volunteering*. https://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm
- Evropski prostovoljski center. (2006). *Manifesto for volunteering in Europe*. Evropski prostovoljski center.
- Ferrero, G. (1914). *Ancient Rome and Modern America. A comparative study of morals and manners*. Putnam.
- Findeisen, D. (2013). O družbenih okoliščinah prostovoljstva, (starejših) prostovoljcih in prostovoljnem svetovanju. V T. Vilič Klenovšek in J. Rupert (ur.), *Prostovoljstvo v svetovni dejavnosti v izobraževanju odraslih* (str. 23–44). Andragoški center Slovenije.
- Generalna skupščina Združenih narodov. (1997, 20. november). *Resolution A/RES/52/17*. <https://web.archive.org/web/20151017134035/>
- Harris, B., Morris, A., Ascough, R. S., Chikoto, G. L., Elson, P. R., McLoughlin, J., Muukkonen, M., Pospíšilová, T., Roka, K., Smith, D., Soteri-Proctor, A., Tumanova,

- A. in Pengjie, Y. (2016). History of associations and volunteering. V D. H. Smith, R. A. Stebbins in J. Grotz, *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations* (str. 23–58). Palgrave Macmillan.
- Hawthorne Moss, C. (3. maj, 2006). *History of volunteering*. Charity Channel. <https://charitychannel.com/history-of-volunteering/>
- Himmelfarb, G. (1997). The age of philanthropy. *The Wilson Quarterly*, 21(2), 48–55.
- Jamšek, P. (2012). *Vloga prostovoljstva in prostovoljca danes*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ter Andragoški center Slovenije.
- Jones, A. (2008). The rise of global work. *Transactions Of The Institute Of British Geographers*, 33(1), 12–26.
- Lambert, D. in Lester, A. (2004). Geographies of colonial philanthropy. *Progress in Human Geography*, 28(3), 320–341.
- Lee, Y. J. in Brudney, J. L. (2012). Participation in formal and informal volunteering: Implications for volunteer recruitment. *Nonprofit Management and Leadership*, 23(2), 159–180.
- MacLean, M. (b.d.). *Clara Barton (The Angel of the Battlefield)*. E-history. <https://ehistory.osu.edu/biographies/clara-barton-angel-battlefield>
- Martinez, I. L., Crooks, D., Kim, K. S. in Tanner, E. (2011). Invisible civic engagement among older adults: Valuing the contributions of informal volunteering. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 26(1), 23–37.
- McCann, G. I. (2012). *Private Philanthropy and the Alimenta Programs in Imperial Rome* [doktorska disertacija, Univerza v Georgetownu]. Georgetown Library Repository. https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/557692/McCann_georgetown_0076M_11956.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mednarodna zveza društev rdečega križa in rdečega polmeseca. (2017). *The Future Red Cross and Red Crescent: Thematic Futures S2030*.
- Mikuš Kos, A. (b.d.). *Razvoj prostovoljstva v Sloveniji*. Prostovoljstvo.org. <https://www.prostovoljstvo.org/o-prostovoljstvu/zgodovina>
- National Philanthropic Trust. (b.d.). *A History of Modern Philanthropy*. <https://www.historyofgiving.org/>
- O'Brien, A. (2008). Charity and philanthropy. *Sydney Journal*, 1(3), 18–28.
- Online Etymology Dictionary. (b.d.). Volunteer. V *Online Etymology Dictionary*. https://www.etymonline.com/word/volunteer#etymonline_v_50003
- Ozanne, L. K. (2010). Learning to exchange time: Benefits and obstacles to time banking. *International Journal Of Community Currency Research*, 14(2010), 1–16.
- Do Paço, A. in Nave, A. C. (2013). Corporate volunteering. *Employee Relations*, 35(5), 547–559.
- Rawcliffe, C. (1984). The hospitals of later medieval London. *Medical History*, 28(1), 1–21.
- Robbins, K. C. (2004). History of philanthropy. V D. F. Burlingame (ur.), *Philanthropy in America: A comprehensive historical encyclopedia* (str. 234–243). ABC-CLIO, Inc.
- Rochester, C. (2006, december). *Making sense of volunteering: A literature review*. Volunteering England.
- Rochester, C., Ellis Payne, A. in Howlett, S. (2010). *Volunteering and Society in the 21st Century*. Palgrave Macmillan.
- Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S., Zimmeck, M. in Paine, A. E. (2016). *Volunteering and Society in the 21st Century*. Springer.

- Saunders, P. (1990). *Social class and stratification*. Routledge.
- Shandra, C. L. (2017). Disability and social participation: The case of formal and informal volunteering. *Social Science Research*, 68, 195–213.
- Silló, Á. (2016). The development of volunteering in post-communist societies. A review. *Acta Universitatis Sapientiae. Social Analysis*, 6(1), 93–110.
- Smith, D. H., Stebbins, R. A. in Grotz, J. (ur.). (2017). *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. Springer.
- Stebbins, R. A. in Graham M. (2004). *Volunteering as leisure/leisure as volunteering: An international assessment*. CABI Publishing
- Terpstra, N. (1994). Apprenticeship in social welfare: From confraternal charity to municipal poor relief in Early Modern Italy. *The Sixteenth Century Journal*, 25(1), 101–120.
- Tomson, T. in Aaron, M. (n.d.). *Women and philanthropy*. Learning To Give. <https://www.learningtogive.org/resources/women-and-philanthropy>
- Valley, P. (2020). *Philanthropy: From Aristotle to Zuckerberg*. Bloomsbury Continuum.
- Zavod za razvoj mobilnosti mladih. (b.d.). http://www.movit.si/fileadmin/movit/7YOUTHWIKI/2-POGLAVJE-PROSTOVOLJSKE_AKTIVNOSTI.pdf

VOLUNTEERING THROUGH TIME

This chapter describes the development of volunteering activities and presents the greatest impacts they had had on societies during the period from the emergence of agrarian civilizations to the 21st century. It includes a consideration of the related economic, social and environmental contexts. Generally, the causes of volunteering can be placed into three groups: social stratification, catastrophic events and violations of human rights. The beginnings of volunteering first surfaced in agrarian societies and achieved momentum in ancient Greece and Rome, where the dominant form of volunteering was philanthropy. Such activities allowed greater social prosperity, while giving the philanthropists political power and the possibility of contributing to the development of urban culture. When it comes to the medieval era, such activities were mostly carried out by the Church, while at the same time the Church gained power through them. Parallel to these events, brotherhoods that engaged in philanthropy were formed and operated all the way through the 16th and 17th centuries. The peak of volunteering activities was reached during the period of the 18th to 20th centuries, which was marked by great social changes due to wars, revolutions, colonization and urbanization. Consequently, volunteering became formal and international, and included even more ventures and volunteers. In the 21st century volunteering acquired the form by which it is known today. Some of the greatest changes in this period are regular, short term and episodic volunteering, corporate and virtual volunteering, and the further development of international volunteering. The chapter

gives us an in-depth insight into the development of volunteering through these historical periods and eras, points out the major differences between the past and present of such activities, and sets out some guidelines for the development of volunteering in the future.